sios gyvenvietės paskutinio egzistencijos etapo gyventojai. Todėl jį galima laikyti seniausiomis Utenos kapinaitėmis.

KARMĖLAVOS (KAUNO RAJ.) SENKAPIO TYRINĖJIMAI 1976 IR 1977 METAIS

Kristina Rickevičiūtė

Senkapis pradėtas tyrinėti 1975 m.[1] 1976 ir 1977 m. KVIM Karmėlavos senkapyje ištyrė dar 1100 m^2 ir aptiko 90 kapų. Didesnę ištirtų kapų dalį - 67 - sudarė suaugusiųjų kapai. 26 kapuose palaidotos moterys, 23 - vyrai, o 18 mirusiųjų lytis dėl blogo kaulų išsilaikymo nenustatyta. Ir 23 kapuose palaidoti vaikai.

Kapų duobės keturkampės, apvalieji kampai nuo 80x49 cm iki 230x70 cm dydžio ir 20-110 cm gylio.

Vyrauja paprotys laidoti galva į PV, tik keletas mirusiųjų palaidoti kitomis kryptimis (kapuose Nr. 48, 56, 60, 78, 106, 112, 113 - į ŠR, o kapuose Nr. 81 ir 109 - į ŠV).

Beveik visi mirusieji palaidoti aukštielninki, ištiestomis kojomis, tik kapuose Nr. 61, 62 ir 104 vaikai palaidoti ant kairiojo šono. Rankų padėtis įvairi - ištiestos palei šonus, sudėtos ant krūtinės, dubens, kartais ištiesta tik viena ranka. Keliuose kapuose rasta lentinių karstų liekanų, geležinių vinių. Vienas įdomiausių kapų Nr. 104, kuriame 67 cm gylyje 210x120 cm dydžio duobėje PV kryptimi aukštielninki palaidoti vyras, moteris ir tarp jų ant kairiojo šono vaikutis.

Turtingiausias įkapėmis moters kapas Nr. 67, datuojamas XIV a

---

[1] Rickevičiūtė K. Karmėlavos (Kauno raj.) senkapio tyrinėjimai 1975 metais. - Kn.: ATL. V., 1978, p. 142-144.

pabaiga - XV a. pradžia. Mirusioji palaidota sukštielninka PV kryptimi, rankos sudėtos ant krūtinės. Dešinėje galvos pusėje rasta žalvarinė antkaklė dvigubu vytiniu lankeliu, abiejose galvos pusėse - po auskarą. Ant abiejų rankų buvę po plačią žalvarinę apyrankę, galuose užkišamą vielute. Dešinėje krūtinės pusėje rasta žalvarinė apskrita skardinė segė išgaubtu viduriu, apskrita ažūrinė segė bei švininis rombo formos kabutis. Dar viena žalvarinė apskrita skardinė segė rasta kairėje krūtinės pusėje. Viduryje tarp abiejų segių ant stuburo rasta trečia apskrita skardinė segė. Ant krūtinės aptikti keturi žvangučiai ir žalvarinė sega. Ant dešinės rankos pirštų rasti du žiedai (vienas juostinis nesueinančiais galais, kitas gunkluota priekine dalimi). Prie dešiniosios rankos rastas šiferinis verpstukas. Ant kairiojo dubens kaulo rastas geležinis kriauninis peilis, o po dubens kaulu amuletas - žalvariu apkaustytas žvėries nagas ar iltis. Prie kairiosios kojos šlaunikaulio aptiktos dvi žalvarinės adatos ir trys sulipusios sidabrinės XIV a. pabaigos - XV a. pradžios monetėlės (vienoje pusėje ietiebų vartai, kitoje - ietigalis su kryžiumi), o prie kulno - molinis puodas. Geležinė grandelė rasta prie dešiniosios kojos kulno, vidinėje pusėje.

Karmėlavos senkapio kapai nepasižymi įkapių gausumu. Iš 90 mirusiųjų 16 palaidoti be įkapių, o likusiuose įkapių negausu.

Iš darbo įrankių gausiausią grupę sudaro peiliai, kuriu rasta vyrų, moterų ir vaikų kapuose, kartais po kelis (kapai Nr. 56, 70, 103, 87,84). Su peiliais palaidoti 54 mirusieji. Prie kai kurių peilių rasta odinių makščių liekanų.

Sveikų diržų Karmėlavos senkapyje nerasta. Apie juos liudija geležinės bei žalvarinės diržų sagtys, grandys, apkalai.

Senkapyje rasti 4 plačiasėmeniai pentiniai kirviai: 3 kapuose

ir vienas atsitiktinis. Vyro kape Nr. 114 kirvis rastas prie galvos, berniuko kape Nr. 62 - po galva, o vyro kape Nr. 113 - ant kairiosios kojos šlaunikaulio.

Vienintelis įmovinis 30,8 cm ilgio ietigalis rastas vyro kape Nr. 69. Taip pat vienintelis Karmėlavos senkapyje įmovinis strėlės antgalis aptiktas vaiko kape Nr. 104.

Vyro kape Nr. 98 prie mirusiojo galvos rastas skustuvėlis, kitas atsitiktinis.

Galąstuvai buvo vyrų kapuose Nr. 68 ir 101.

Skiltuvai rasti vyrų kapuose Nr. 56 ir 64. Kape Nr. 56 skiltuvas aptiktas prie galvos su dviem titnago gabalėliais ir paukščio kaulais.

Iš moterų kapuose rastų darbo įrankių, be peilių, paminėtini verpatukai ir adatos. Šiferinis 1,9 cm skersmens verpatukas rastas kape Nr. 67, o kaulinis - 3,4 cm skersmens - kape Nr. 78.

Dvi 4 cm ilgio žalvarinės adatos rastos kape Nr. 67.

16 abiejų lyčių ir įvairaus amžiaus mirusiųjų kapuose aptikta molinių puodų, jų dalių arba šukių. Dar trys puodai rasti atsitiktinai. Puodai, puodų dalys arba šukės padėtos prie mirusiojo galvos arba kojų, tik kape Nr. 56 - tarp pėdų kaulų. Puoduose, kurie rasti vaikų kapuose Nr. 54, 60, 61, 102, pripilta anglių. Puodai žiesti, pūstais šonais, dalis jų ornamentuoti įrėžtomis banguotomis arba aplink einančiomis linijomis, o puodas, aptiktas mergaitės kape Nr. 102, ornamentuotas įspaustų kvadratėlių eilėmis.

Kapuose Nr. 37, 70, 79, 98, 107, 114 rasta odinių piniginių kiekanų. Kape Nr. 70 piniginės viduje buvo dvi monetos, o kape Nr. 107 - viena.

Monetos rastos 14 kapų nepriklausomai nuo mirusiojo amžiaus

ir lyties[1].

Moters kape Nr. 67 rastos trys sulipusios sidabrinės XIV a. pabaigos - XV a. pradžios monetėlės (vienoje pusėje stiebų vartai, kitoje - ietigalis su kryžiumi). Kapuose Nr. 64 ir 70 buvo po dvi tokias pat monetėles, o kapuose Nr. 74 ir 69 - po vieną. Trijuose kapuose Nr. 77, 107 ir 111 rasta po vieną sidabrinę XIV a. pabaigos - XV a. pradžios monetėlę (vienoje pusėje stiebų vartai, kitoje - raitelis). Aleksandro Jogailaičio denarai aptikti kapuose Nr. 37, 47, 87, 103. Kapuose Nr. 37 ir 103 buvo po dvi tokias monetėles, o kapuose Nr. 47 ir 87 - po vieną. Moters kape Nr. 118 rasta reta sidabrinė XIV a. antrosios pusės monetėlė (vienoje pusėje "ПЭЧАТЬ", kitoje - ietigalis su kryžiumi). Kape tokia moneta rasta bene pirmą kartą.

Moterų papuošalų Karmėlavos senkapyje aptikta nedaug. Antkaklė rasta tik moters kape Nr. 67.

Segės buvo 9 kapuose. Kapuose Nr. 67, 74, 75, 76, 78, 102, 107 rastos apskritos skardinės segės (kape Nr. 67 - 3, o kituose po vieną). Trys tokios segės aptiktos atsitiktinai. Vienintelė apskrita sžūrinė segė rasta kape Nr. 67. Kape Nr. 63 rasta pasaginė segė grybo formos galvutėmis, o kape Nr. 77 - pusė pasaginės segės paplatintais galais.

Apyrankės yra retas radinys vėlyvuosiuose kapuose. Dvi apyrankės, padarytos iš 2,3 cm pločio skardos juostelių ir galuose užkišamos vielutės, rastos kape Nr. 67.

Net 16 moterų kapų rasta auskarų. Kapuose Nr. 58, 67, 88, 102, 120 rasta po du auskarus. Auskarai trejopi. Vieni jų - sulenkti iš paprastos žalvarinės vielos žiedeliai, kurių vienas galas užsuktas kilpele. Kiti - žiedeliai su įkabintais kabučiais, treti -

[1] Monetas ištyrė IEM numizmatikos skyriaus vedėjas Z. Duska.

klaustuko formos.

Gausią papuošalų dalį sudaro žiedai, rasti 16 įvairaus amžiaus mirusiųjų kapuose. Su žiedais palaidoti vyrai, moterys ir vaikai. Kapuose Nr. 58, 67, 74, 75, 89, 102, 116 buvo po du žiedus, o likusiuose - po vieną.

Drabužiams, o gal ir plaukams susegti naudoti maži žalvariniai smeigtukai. 3,7 cm ilgio smeigtukas su buožele rastas moters kape Nr. 58 ant kaukolės.

Moterų kapuose Nr. 67 ir 75 ir mergaitės kape Nr. 102 rasta po amuletą - žalvariu apkaustytą žvėries iltį ar nagą.

Moters kape Nr. 67 aptiktas švininis kisuraraštis kabutis

. Kabučių grupei priskirtini ir žalvariniai žvangučiai, rasti moterų kapuose Nr. 67, 102, 122. Visi žvangučiai rasti ant krūtinės, tik du - dubens srityje.

Sprendžiant iš įkapių, senkapis datuotinas XIV a. antrąja puse - XVI a. Galimas daiktas, kad yra ir vėlesnių kapų.

AŽUGIRIŲ (UTENOS RAJ.) SENKAPIS

Vytautas Urbanavičius

Senkapis yra Anykščių raj., Leliūnų apyl., Ažugirių kaime, ant aukštos kalvos V krašto. 1937 m. Ažugirių kaimą skirstant į vienkiemius, čia sodybą pasistatė J. Guobužas. Iki tol toje vietoje buvo kaimo rėžiai. Apie 1939 m. jis, kasdamas duobes, aptiko pirmuosius radinius, kuriuos 1940 m. perdavė Utenos muziejui.

1951-1952 m. kasdamas duobes sodo medeliams, vėl rado kaulų ir dirbinių. Kartais daiktai išsiardavę, ypač į pilkapį panašioje kalvelėje, kuri anksčiau buvo dirbama, o dabar palikta dirvonuoti (ant jos vėliau pastatyta senkapio apsauginė lenta). Daugiausia